

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри психології
філософського факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 29.08.2023 р.)

Завідувач кафедри _____
канд. філософських наук,
проф. С. Л. Грабовська

Силабус навчальної дисципліни
“ПП 1.2.29 ЕТНОПСИХОЛОГІЯ”,
що викладається в межах ОПШ “Психологія”
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
для здобувачів за спеціальністю 053 Психологія
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Львів 2023 р.

**Силабус курсу «ПІ 1.2.29 ЕТНОПСИХОЛОГІЯ»
2023/2024 навчального року**

Назва курсу	Етнопсихологія
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Коперника, 3, ауд. 305, 301, 411.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філософський факультет Кафедра психології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія
Викладачі курсу	Левус Надія Ігорівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент Рибак Оксана Степанівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент
Контактна інформація викладачів	nadiya.levus@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Щосереди, 10:00-11:00 год. (Посилання на консультації в Zoom: https://us02web.zoom.us/j/84682220933). Також можливі он-лайн консультації через Skype, Moodle, Viber або подібні ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://filos.lnu.edu.ua/academics/bachelor/spetsialnist-psykholohiia-053
Інформація про курс	Навчальна дисципліна «Етнопсихологія» займає одне з центральних місць в структурі підготовки професійних психологів. Це погранична, комплексна галузь знань, яка займає проміжне місце між психологією, етнологією і соціологією, де стала сферою спільного вивчення взаємозв'язків між особистістю, етносом, суспільством. Етнопсихологія – наука, яка вивчає факти, закономірності й механізми вияву типології, ціннісних орієнтацій і поведінки представників тієї чи іншої етнічної спільності. Вона описує і пояснює особливості поведінки та її мотиви всередині спільності й між етносами, що живуть століттями в одному геоісторичному просторі. Програма вивчення курсу «Етнопсихологія» складається з трьох змістовних модулів. Перший модуль стосується загальних питань етнічної психології, наступні два – етнопсихології особистості та групи.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Етнопсихологія» є основною дисципліною зі спеціальності 053 Психологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається в VII семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Мета основної дисципліни «Етнопсихологія» – вивчення тенденцій етнопсихології людського буття, закономірностей формування, розвитку та характерних особливостей, взаємовідносин етнопсихологічних спільнот, формування у студентів інтересу до національно-специфічних, національно-психологічних особливостей людини, представника певного етносу, історичного надбання українського народу, усвідомлення значення традиційних чинників для творчого самоусвідомлення та розуміння психології інших етносів. Підготовка до діяльності в умовах міжетнічної взаємодії у всіх сферах життя.

	<p>Завдання основної дисципліни «Етнопсихологія»:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування у студентів глибоких об’єктивних знань з найбільш актуальних проблем у галузі етнопсихології; – вивчення особливостей формування особистості в культурно-специфічних умовах; – розгляд психологічних особливостей різних народів; – вивчення психологічних механізмів формування етнокультурної ідентичності; – пізнання психологічних проблем міжетнічної взаємодії; – вивчення психологічних механізмів формування етнічної толерантності; – формування практичних умінь і навичок враховувати знання про національно-психологічні особливості представників різних етнічних груп у психологічній роботі, вміти користуватися найновішою методологією аналізу етнопсихологічних проблем і явищ; – розвивати інтерес і повагу до інших етнічних спільнот, демонструвати відкритість і готовність до сприйняття інших народів, вселюдських цінностей; – формувати у майбутніх фахівців готовність до активної участі в національно-державному будівництві.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання. – К. : Самміт-книга, 2010. – 432 с. https://www.twirpx.com/file/1420471/ 2. Етнопсихологія / За ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, 1994. – 83 с. 3. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія» / автор-упорядник О. П. Цюняк. – Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. – 132 с. https://cutt.ly/rEf1LoW 4. Етнопсихологія : психодіагностичний практикум. Хрестоматія / укладачі Османова А., Співак Л. – К. : Університет Україна, 2023. – 128 с. http://surl.li/lidua 5. Етнопсихологія / укладачі Ольховецький С. М. Ольховецький В. С. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. – 155 с. https://cutt.ly/dEfMfW8 6. Кириченко Т. В. Етнопсихологія : навч.-метод. посібник – Переяслав-Хмельницький : Видавництво С К В, 2017. – 261 с. 7. Львовочкіна А. М. Етнопсихологія : навчальний посібник. – К. : МАУП, 2002. – 144 с. https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n135.pdf 8. Махній М. М. Етнічна психологія : навчальний посібник. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 272 с. https://cutt.ly/8Ef0JGR 9. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с. http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16042 10. Пірен М. І. Основи етнопсихології : підручник. – К. :

	<p>Університет «Україна», 2011. – 526 с. https://cutt.ly/OEf0BfI</p> <p>11. <i>Савицька О. В.</i> Етнопсихологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – К. : Каравела, 2011. – 263 с. https://cutt.ly/oEf2TQ9</p> <p>Додаткова література:</p> <p>12. <i>Гончаренко М. С., Набока І. Є.</i> Етновалеологія : навчальний посібник. – Харків: Бурун-Книга ; Київ : КНТ, 2012. – 296 с.</p> <p>13. <i>Кафарський В. І.</i> Етнологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Кафарський, Б. П. Савчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.</p> <p>14. <i>Крюкова М. А., Форманюк Ю. В.</i> Етнопсихологія : навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). – Одеса : Фенікс, 2020. – 106 с. https://cutt.ly/HEfM2wB</p> <p>15. <i>Махній М. М.</i> Етнопсихологія і міжкультурна комунікація. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2015. – 256 с.</p> <p>16. <i>Меєр Е.</i> Культурна карта. Барери міжкультурного спілкування в бізнесі. – К. : Наш Формат, 2023. – 224 с.</p> <p>17. <i>Павленко В. М., Таглін С. О.</i> Етнопсихологія : навчальний посібник. – К. : Сфера, 1999. – 408 с.</p> <p>18. <i>Сегеда С. П.</i> Українська антропологія : курс лекцій. – К., 1995.</p> <p>19. <i>Цюняк О. П.</i> Етнопсихологія : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. – Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. – 76 с. http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/7428</p> <p>20. <i>Янів В.</i> Нариси з історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 341 с. http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015046</p>
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	48 годин аудиторних занять. З них 24 годин лекцій, 24 години практичних занять та 42 години самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Загальні та спеціальні компетентності:</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК8. Навички ефективної міжособової взаємодії.</p> <p>ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку.</p> <p>СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p> <p>СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних</p>

	<p>джерел.</p> <p>СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.</p> <p>СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.</p> <p>СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).</p> <p>СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту спільноти.</p> <p>СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p> <p>Програмні результати:</p> <p>ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.</p> <p>ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.</p> <p>ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p> <p>ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методи тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.</p> <p>ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.</p> <p>ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.</p> <p>ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.</p> <p>ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.</p> <p>ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.</p> <p>ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.</p>
Ключові слова	Етнічна психологія, етнологія, етнос, етнічна група, нація, національна група, народ, національний характер, етнічна ідентичність, національна ідентичність, етнічна ментальність, етнічна маргінальність, етнічна адаптація, акультурація, асиміляція, етнічні конфлікти, етнічні стереотипи.
Формат курсу	Очний.
	Проведення лекцій, семінарських занять, практичних робіт та консультацій для кращого розуміння тем.
Теми	СХЕМА КУРСУ подана нижче.
Підсумковий	Поточний контроль: модульні тести, письмове та усне опитування,

контроль, форма	перевірка самостійної роботи студентів, перевірка практичних робіт; підсумковий контроль: письмовий іспит.
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з таких дисциплін: «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», достатніх для сприйняття категоріального апарату етнічної психології, особливостей етнічних груп та особистості, міжетнічної взаємодії.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, тренінги), проектно-орієнтоване навчання, дискусія.
Необхідне обладнання	Мультимедійний проектор. Застосунки: Microsoft PowerPoint, Microsoft Player, Zoom, Moodle.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Практичні/самостійні тощо: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20. Сюди входить оцінювання роботи на семінарських заняттях (10 балів), оцінювання конспектів наукової літератури (5 балів) та практичних робіт (5 балів). <ul style="list-style-type: none"> – Оцінювання семінарських занять. За одне заняття студент може максимально отримати 1 бал. Всього таких занять із виконанням практичних вправ впродовж семестру заплановано 10. Максимальна кількість балів 10. – Конспектування наукової літератури. Впродовж семестру заплановано самостійне опрацювання студентами рекомендованої наукової літератури до навчальних тем. Максимальна оцінка за виконання та належне оформлення конспектів становить 5 балів. – Практичні роботи стосуються проведення та опрацювання результатів етнопсихологічних методик. Максимальна оцінка за виконання та належне оформлення практичної роботи становить 5 балів. • Контрольні заміри (модулі): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30 (по 10 балів за 20 тестових контрольних питань, кожне з яких оцінюється в 0,5 бала, в кінці кожного змістовного модуля). • Іспит: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50 (50 тестових контрольних питань, кожне з яких оцінюється в 1 бал). Підсумкова максимальна кількість балів 100. <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (конспекти наукової літератури, практична робота). Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної</p>

	<p>недобросовісності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до екзамену</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття етнопсихології. 2. Що вивчає етнопсихологія. 3. Предмет етнопсихології. 4. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. 5. Ідеї етнопсихології в античній філософії. 6. Географічний детермінізм Ш. Монтеск'є. 7. Концепція „народного духу” в німецькій філософії. 8. Психологія народів. 9. Розвиток етнопсихології в Україні. 10. Радянська культурно-історична школа. 11. Основні методологічні принципи етнопсихології. 12. Метод спостереження в етнопсихології. 13. Метод експерименту в етнопсихології. 14. Біографічний метод в етнопсихології. 15. Метод аналізу етнічних стереотипів. 16. Кроскультурний аналіз асоціацій. 17. Кольоровий тест стосунків. 18. Шкала соціальної дистанції. 19. Психологічна характеристика етнічних груп (національна свідомість і самосвідомість, національний характер, психічний склад етносу, ментальність, етнічна ідентичність). 20. Національна свідомість і самосвідомість. 21. Національний характер. 22. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. 23. Компоненти ментальності. 24. Етнічна ідентичність.

25. Компоненти етнічної ідентичності.
26. Етапи становлення етнічної ідентичності.
27. Види етнічної ідентичності.
28. Національний характер українців: визначення, основні ознаки.
29. Концепції українського національного характеру В. Яніва.
30. Д. Чижевський про риси українського національного характеру.
31. Узагальнена концепція характеристик українців за В. Павленком і С. Тагліним.
32. Самостійні етнічні типи у регіонах України.
33. Особливості галичан як етнічного типу.
34. Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.
35. Міжетнічні відносини.
36. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин.
37. Проблема етнічної установки в етнопсихології.
38. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
39. Етнічні стереотипи.
40. Автостереотипи і гетеростереотипи.
41. Етнічні упередження.
42. Компоненти упередження.
43. Джерела упередження і фактори, які йому сприяють.
44. Поняття етнічної дискримінації.
45. Типи етнічної дискримінації.
46. Відмінності між упередженням та дискримінацією.
47. Наслідки міжкультурних контактів для груп.
48. Категорії наслідків міжкультурного контакту для групи за С. Бочнером.
49. Денаціоналізація, деетнізація, етноцид (за О. В. Нельгою).
50. Наслідки міжкультурних контактів для етнічної меншості.
51. Етнічні конфлікти.
52. Умови виникнення етнічних конфліктів.
53. Теорії виникнення етнічних конфліктів.
54. Види етнічних конфліктів.
55. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті.
56. Методи його подолання етнічних конфліктів.
57. Поняття маргінальності та маргінальної особистості.
58. Критерії маргінальності.
59. Причини виникнення маргінальної етнічної групи чи маргінальної особистості.
60. Маргінальний статус.
61. Теорії маргінальності.
62. Американська та європейська традиції дослідження маргінальності.
63. Теорія маргінальності Р. Парка.
64. Типологія маргінальності.
65. Підтипи маргінальної людини Е. В. Стоунквіста.
66. Типи потенційної маргінальності: консервативна, орієнтована до низу, прогресивна.
67. Особистість маргінальної людини.

	<p>68. Фази життєвого шляху маргінальної особистості. 69. Внутрішні та зовнішні конфлікти маргінальних людей. 70. Маргінальний статус та нейротизм. 71. Маргінальний статус і лідерство. 72. Етнічні маргінали. 73. Проблема еміграції та маргінальність. 74. Расове змішання і „расовий гібрид”. 75. Мультикультурні ідентичності. 76. Стратегії адаптації маргінальних груп та особистостей. 77. Поняття міжкультурної адаптації. 78. Напрями міжкультурної адаптації. 79. Фактори міжкультурної адаптації. 80. Стратегії міжкультурної адаптації. 81. Стратегія інтеграції та її особливості. 82. Фактори вибору стратегії міжкультурної адаптації. 83. Перешкоди для ефективної міжкультурної комунікації. 84. Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. 85. П’ять етапів культурної адаптації Г. Тріандіса. 86. Реадаптація та її особливості. 87. Поняття акультурації. 88. Концепція акультурації в антропології і культурній психології. 89. Стратегії акультурації Д. Беррі. 90. Культурний шок. 91. Ностальгія. 92. Двомовність та її наслідки. 93. Поняття міжкультурно-комунікативної компетентності. 94. Моделі міжкультурно-комунікативної компетентності (Шпіцберг, Гудикунс, Чен). 95. Міжкультурна сенситивність. 96. Стадії міжкультурної сенситивності. 97. Основні типи навчальних програм при підготовці до міжкультурної взаємодії. 98. Складання „Культурного словника”. 99. Види міжкультурних тренінгів. 100. „Культурний асимілятор” або техніка підвищення міжкультурної сенситивності.</p>
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу: https://forms.gle/8BoPeEE6bnMWQfvt7</p>

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота	Література. *** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
МОДУЛЬ I					
I тиждень 04.09 2 год	<p>Тема 1. Етнічна психологія як соціально-психологічна наука. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення. Предмет і структура етнічної психології. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань. Історія виникнення і становлення етнопсихології. Ідеї етнопсихології в античній філософії. Етнопсихологічні ідеї у філософії Нового часу. Німецька школа „психології народів”. Етнопсихологічний напрямок на теренах України.</p>	лекція	<ol style="list-style-type: none"> 1. Балагутрак М. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект : монографія / М. Балагутрак. – Л. : Інститут народознавства, 2007. – 222 с. 2. Вакуленко О. Л. Сучасні проблеми української етнопсихології : монографія / О. Л. Вакуленко. – К. : Київський університет, 2018. – 111 с. 3. Кафарський В. І. Етнологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Кафарський, Б. П. Савчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с. 4. Сеґеда С. П. Українська антропологія : курс лекцій. – К., 1995. 5. Янів В. Нариси з історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 341 с. http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015046 	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	I тиждень
I тиждень 12.09 2 год	<p>Семінар 1. Етнічна психологія як соціально-психологічна наука. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення. Предмет і структура етнічної психології. Ідеї етнопсихології в античній філософії. Етнопсихологічні ідеї у філософії Нового часу. Німецька школа „психології народів” (М. Лацарус і Г. Штейнталь). Психологія народів В. Вундта. Етнопсихологічний напрямок на теренах України. <i>Обговорення статті Т. Стефаненко „Етнос. Культура. Етнопсихологія”.</i></p>	семінар	1. <u><i>Стефаненко Т. Етнос. Культура. Етнопсихологія.</i></u>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	I тиждень

<p>2 тиждень 11.09 2 год</p>	<p>Тема 2. Методологія і методи етнічної психології. Методологія і методи етнічної психології. Методологія етнопсихологічного дослідження: принципи та підходи. Спостереження. Експеримент. Тести у етнопсихології. Інші методи етнопсихологічних досліджень.</p>	<p>лекція</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія» / автор-упорядник О. П. Цюняк. – Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. – 132 с. https://cutt.ly/rEf1LoW 2. Етнопсихологія / укладачі Ольховецький С. М. Ольховецький В. С. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. – 155 с. https://cutt.ly/dEfMfW8 3. Кириченко Т. В. Етнопсихологія : навч.-метод. посібник – Переяслав-Хмельницький : Видавництво С К В, 2017. – 261 с. 4. Махній М. М. Етнічна психологія : навчальний посібник. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 272 с. https://cutt.ly/8Ef0JGR 5. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с. http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16042 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>2 тиждень</p>
<p>2 тиждень 19.09 2 год</p>	<p>Семінар 2. Методологія і методи етнічної психології. Порівняння переваг та недоліків спостереження та експериментів у етнопсихологічних дослідженнях. Приклади етнопсихологічних спостережень та експериментів. Тести у етнопсихології, їх види, переваги та недоліки. <i>Обговорення статті Королева С. І. Питання етнопсихології в роботах зарубіжних авторів.</i></p>	<p>семінар</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Королев С. І. Питання етнопсихології в роботах зарубіжних авторів (на матеріалах країн Азії). 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>2 тиждень</p>
<p>3 тиждень 25.09 2 год</p>	<p>Тема 3.1. Психологія етнічних груп. Поняття національного характеру. Психологічна характеристика етнічних груп. Національний характер. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації.</p>	<p>лекція</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гримич М. Два виміри національного характеру // Наука і суспільство. – 1991. – № 8. – С. 27–31. Гнатенко П. І. Український національний характер. – К., 1994. 2. Король Л. Д. Психолінгвістичні особливості формування національного характеру в контексті міжкультурного порівняльного підходу / Л. Д. Король // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. 9 Ч. 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>3 тиждень</p>

			<p>4 Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – С. 167–176.</p> <p>3. <i>Лебон Г.</i> Психологія людських спільнот. – К. : Андронум, 2021. – 300 с. https://www.yakaboo.ua/ua/psihologija-ljuds-kih-spil-not.html</p> <p>4. <i>Сміт Е. Д.</i> Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука. – К.: Основи, 2004. – 224 с.</p>		
3 тиждень 26.09 2 год	<p>Семінар 3.1. Психологія етнічних груп. Поняття національного характеру. Національний характер: методологія підходу і аналізу. Національно-психологічні особливості: характеристики і властивості. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. <i>Обговорення статті Е. Сміта „Національна ідентичність та інші види ідентичностей”.</i></p>	семінар	<p>1. <i>Сміт Е.</i> Національна ідентичність та інші види ідентичностей.</p>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	3 тиждень
4 тиждень 02.10 2 год	<p>Тема 3.2. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної ідентичності. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Види етнічної ідентичності.</p>	лекція	<p>1. <i>Горпинюк І. Л.</i> Мовно-історичні аспекти етнонаціонального самоусвідомлення // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. 9 Ч. 4. Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – С. 113–122.</p> <p>2. <i>Карпенко Є. В.</i> Етнічна ідентичність особистості в контексті соціально-психологічних досліджень // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. – №3. – 2022. – С. 10–15. http://surl.li/liecm</p> <p>3. <i>Обушиний М. І.</i> Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації: Автореф. дис. ... докт. політ. наук. – К., 1999.</p> <p>4. <i>Саніна Т. О.</i> Дослідження національної та етнічної ідентичності : теоретичний огляд // Наукові записки</p>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	4 тиждень

			<p>НаУКМА : Соціологічні науки. – 2005. – Т. 46. – С. 22-27. https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7764</p> <p>5. <i>Юрій М.</i> Етнічна ідентичність та її український різновид. Наук вісник. Історія. №1. -2022. – С. 6-12. http://surl.li/ieaw</p>		
<p>4 тиждень 03.10 2 год</p>	<p>Семінар 3.2. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної ідентичності. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Види етнічної ідентичності. <i>Практична робота: Методика діагностики типів етнічної ідентичності Г. У. Солдатової, С. В. Рижової. Обговорення статті Бутівченко О. Етнопсихологія і ринок.</i></p>	<p>семінар</p>	<p>1. <i>Бутівченко О.</i> Етнопсихологія і ринок.</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>4 тиждень</p>
<p>5 тиждень 09.10 2 год</p>	<p>Тема 3.3. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної маргінальності. Поняття маргінальності та маргінальної особистості. Теорії маргінальності. Типологія маргінальності. Особистість маргінальної людини. Етнічні маргінали. Мультикультурні ідентичності. Стратегії адаптації маргінальних груп та особистостей. Проблеми соціалізації маргінальної особистості. Проблема еміграції та маргінальність. Особистісні та поведінкові проблеми маргінальної людини.</p>	<p>лекція</p>	<p>1. <i>Шульга М.</i> Маргінальність як криза ідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3. 2. <i>Крячко В.</i> Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія. – К. : Інтерсервіз, 2012. – 248 с. 3. <i>Король Л. Д.</i> Психолінгвістичні особливості формування національного характеру в контексті міжкультурного порівняльного підходу / Л. Д. Король // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. 9 Ч. 4 Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – С. 167–176. 4. <i>Сміт Е. Д.</i> Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука. – К.: Основи, 2004. – 224 с. 5. <i>Фадеев В. Б.</i> Ідентичність групи: практичні категорії та етнополітичні конфлікти // Культурологічний вісник. – 2016. – Вип. 35(1). – С. 156–161. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultv</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>5 тиждень</p>

			<u>2016 35(1) 22</u>		
5 тиждень 10.10 2 год	Семінар 3.3. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної маргінальності. Обговорити причини виникнення маргінальної етнічної групи чи маргінальної особистості. Типологія маргінальності. Особистісні та поведінкові проблеми маргінальної людини. Стратегії адаптації маргінальних груп та особистостей. <i>Практична робота: Тест соціальної дистанції Богардуса. Обговорення статті Ю. Плюсіна „Проблеми соціалізації маргінальної особистості”.</i>	семінар	1. <u>Плюсін Ю.</u> Проблеми соціалізації особистості. маргінальної	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	5 тиждень
6 тиждень 09.10 2 год	Виконання контрольних тестових завдань за МОДУЛЕМ І: Теми 1-3	контрольні тести		підготовка до контрольних тестів / 1,5 год.	6 тиждень
МОДУЛЬ II					
7 тиждень 16.10 2 год	Тема 4. Етнопсихологічні особливості українського характеру. Авторські концепції українського національного характеру (В. Янів, Д. Чижевський). Узагальнена концепція характеристик українців за В. Павленком і С. Тагліним. Самостійні етнічні типи у регіонах України. Особливості галичан (О. Субтельний). Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.	лекція	1. <u>Григорій Н.</u> Українська національна вдача. – Вінніпег, 1941. 2. <u>Крячко В.</u> Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія. – К. : Інтерсервіз, 2012. – 248 с. 3. <u>Пономарьов А. П.</u> Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996. 4. <u>Юрій М. Т.</u> Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997. Рудницька Т. М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. – К., 1998. 5. <u>Янів В.</u> Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів ; упоряд. М. Шафовал ; наук. ред. М. Старовойт. – К. : Знання, 2006. – 342 с.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	7 тиждень
7 тиждень 17.10 2 год	Семінар 4. Етнопсихологічні особливості українського характеру. Національно-психологічні особливості українського народу. Етнічна самосвідомість і національна ідея українського народу. <i>Обговорення статті О. Хрущ „Цінності та особливості українського</i>	семінар	1. <u>Хрущ О.</u> Цінності та особливості українського національного характеру.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	7 тиждень

<p>8 тиждень 23.10 2 год</p>	<p>національного характеру”.</p> <p>Тема 5.1. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Сутність та психологічні детермінанти міжетнічних відносин. Етноцентризм. Проблема етнічної установки в етнопсихології. Етнічні стереотипи. Методи дослідження етнічних стереотипів. Етнічні упередження та дискримінація. Наслідки міжкультурних контактів для груп за С. Бочнером: геноцид, асиміляція, сегрегація, інтеграція; за О. В. Нельгою: денаціоналізація, деетнізація, етноцид.</p>	<p>лекція</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання. – К. : Самміт-книга, 2010. – 432 с. https://www.twirpx.com/file/1420471/ 2. Етнопсихологія / укладачі Ольховецький С. М. Ольховецький В. С. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. – 155 с. https://cutt.ly/dEfMfW8 3. Махній М. М. Етнічна психологія : навчальний посібник. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 272 с. https://cutt.ly/8Ef0JGR 4. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с. http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16042 5. Oberg K. Culture shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7. 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>8 тиждень</p>
<p>8 тиждень 24.10 2 год</p>	<p>Семінар 5.1. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Міжетнічне спілкування. <i>Практична робота:</i> <i>Діагностика рівня сформованості толерантності О. Батуриної.</i> <i>Обговорення статті Д. Мацумото „Культура та міжособистісний потяг: любов, сексуальні стосунки та змішані шлюби”.</i></p>	<p>семінар</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мацумото Д. Культура та міжособистісний потяг: любов, сексуальні стосунки та змішані шлюби. 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>8 тиждень</p>
<p>9 тиждень 30.10 2 год</p>	<p>Тема 5.2. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Наслідки міжкультурних контактів. Культурний шок, ностальгія, двомовність. Двомовність та її наслідки: гіпотеза Сепіра-Уорфа, гіпотеза приєднання до культури, гіпотеза приєднання до меншості, ефект іноземної мови.</p>	<p>лекція</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Іванова І., Похілько О. О. Духнович і О. Потебня: погляди на питання двомовності // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 185-річчя від дня народження О. О. Потебні «Мова – фольклор – література: аспекти міждисциплінарної взаємодії». – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. – С. 12–15. http://surl.li/lieik 2. Коновалова А. О. Сутність поняття культурний шок та культурна адаптація людини. – // Мови та літератури у 	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>9 тиждень</p>

			<p>полікультурному суспільстві. – Маріуполь : МДУ, 2019. – С. 34–36. http://surl.li/liegf</p> <p>3. <i>Чикарькова М.</i> Культурний шок як етап діалогу культур : міжетнічні аспекти // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. – № 40. – 2022 doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.544</p> <p>4. <i>Fimham A., Bochner S.</i> Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments. – L., 1986.</p> <p>5. <i>Oberg K.</i> Culture shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7.</p>		
9 тиждень 31.10 2 год	<p>Семінар 5.2. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Наслідки міжкультурних контактів.</p> <p>Культурний шок, ностальгія, двомовність. Наслідки двомовності для особистості. <i>Обговорення статті Калверго О. „Культурний шок і пристосування до нового культурного оточення”.</i></p>	семінар	<p>1. Калверго О. Культурний шок і пристосування до нового культурного оточення.</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	9 тиждень
10 тиждень 06.11 2 год	<p>Тема 5.3. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Міжкультурна адаптація.</p> <p>Фактори культурної адаптації: індивідуальні характеристики, життєвий досвід (культурна дистанція, особливості власної культури, особливості країни перебування). Стратегії міжкультурної адаптації: визначення, види (асиміляція, відділення і сегрегація, маргіналізація). Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. (Г. Тріандіс). Реадаптація та її особливості. Концепція акультурації в антропології і культурній психології. Стратегії акультурації Дж. Беррі: асиміляція, сепарація, маргіналізація та</p>	лекція	<p>1. <i>Дідковська Л., Дідковський А.</i> Психологія потенційного емігранта. – Львів, 2023.</p> <p>2. <i>Albert R. D.</i> The intercultural sensitizer or culture assimilator: A cognitive approach // Handbook of intercultural training. – Vol. 2. – N. Y., 1983.</p> <p>3. <i>Bennett M. J.</i> A developmental approach to training for intercultural sensitivity // Intern. J. Intercultural Relations. – 1986. – Vol. 10.</p> <p>4. <i>Fimham A., Bochner S.</i> Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments. – L., 1986.</p> <p>5. <i>Oberg K.</i> Culture shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7.</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	10 тиждень

	інтеграція.				
10 тиждень 07.11 2 год	Семінар 5.3. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Міжкультурна адаптація. Фактори культурної адаптації. Стратегії міжкультурної адаптації. Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. Концепція акультурації. Стратегії акультурації. <i>Обговорення статті Стефаненко Т. „Залежність комунікації від культурного контексту”.</i>	семінар	1. <i>Стефаненко Т.</i> Залежність комунікації від культурного контексту.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	10 тиждень
11 тиждень 13.11 2 год	Тема 6. Етнічні конфлікти. Визначення і класифікація етнічних конфліктів. Поняття і сутність етноконфліктів. Механізм і причини етноконфліктів. Види етнічних конфліктів. Врегулювання етнічних конфліктів.	лекція	1. <i>Євтух В.</i> Соціологія міжетнічного конфлікту: теоретичний аспект. // Політичний менеджмент. – 2006. – №6. – С. 3–17. https://cutt.ly/OIq0q2p 2. <i>Кіссе А. І.</i> Роль переговорного процесу при залагоджуванні етнічних конфліктів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Історія. Філософія. Політологія. – 2011. – Вип. 3. – С. 167-171. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_ifpo_2011_3_29 3. <i>Кіссе А.</i> Новітні концепції етнічного конфлікту: сутність і типологія. // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С. 14–23. https://cutt.ly/OIqM9Fc 4. <i>Лікарчук Н. В., Лікарчук Д. С., Шевель І. П.</i> Основні аспекти етнічних конфліктів // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. – 2021. – №7. – С. 39–54. https://doi.org/10.31866/2616-745x.7.2021.233220 5. <i>Рябінін Є. В.</i> Причини та методи врегулювання міжетнічних конфліктів: теоретичний аспект // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. – 2013. – № 1073, вип. 24. – С. 173–178. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIP_P_2013_1073_24_31	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	11 тиждень

11 тиждень 14.11 2 год	Семінар 6. Етнічні конфлікти. Міжетнічна напруженість як соціально-психологічний феномен. Способи розв'язання міжетнічних конфліктів. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі. <i>Обговорення статті Д. Акімова „Явища толерантності та мігрантофобії в умовах сучасної трудової міграції”.</i>	семінар	1. <i>Акімов Д.</i> Явища толерантності та мігрантофобії в умовах сучасної трудової міграції.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	11 тиждень
12 тиждень 20.11 2 год	Практична робота. Дослідження етнічних особливостей особистості. <i>Опрацювання результатів тестів соціальної дистанції Богардуса, етнічної ідентичності Дж. Фінні, типів етнічної ідентичності Г. У. Солдатової, С. В. Рижової. рівня сформованості толерантності О. Батуриної.</i>	практична робота	2. Етнопсихологія : психодіагностичний практикум. Хрестоматія / укладачі Османова А., Співак Л. – К. : Університет Україна, 2023. – 128 с. http://surl.li/lidua	проведення та оформлення практичної роботи / 1,5 год	12 тиждень
12 тиждень 21.11 2 год	Виконання контрольних тестових завдань за МОДУЛЕМ II: Теми 4-6	контрольні тести		підготовка до контрольних тестів / 1,5 год.	12 тиждень